

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного процесу

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
до 150-річчя від дня народження
Є. В. Васьковського

*м. Одеса,
8 квітня 2016 року*

Одеса
«Юридична література»
2016

чених законом). Адже за положеннями зазначеної норми, фізична особа сама визначає своє особисте життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб. За ч. 4. ст. 10 ЦПК суд сприяє всебічному і повному з'ясуванню обставин справи: роз'яснює особам, які беруть участь у справі, їх права та обов'язки, попереджує про наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій і сприяє здійсненню їхніх прав. Тож з огляду на особливості розкриття лікарської таємниці у цивільному процесі, суд може роз'яснити положення ст. 6 ЦПК, яка допускає закритий розгляд справи у разі, якщо відкритий розгляд може привести до розголошення таємниці, яка охороняється законом, а також за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, з метою запобігання розголошенню відомостей про інтимні чи інші особисті сторони їх життя.

Таким чином, законодавчо передбачені певні гарантії дотримання прав на лікарську таємницю, які слід враховувати при здійсненні цивільного судочинства.

Стоянова Т. А.

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КРИТЕРІЙ РОЗМЕЖУВАННЯ СПРАВ ПОЗОВНОГО ТА ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Згідно ст. 234 ЦПК України окреме провадження — це вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи, або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав, або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Традиційно окреме провадження розглядається з позиції протиставлення з позовним провадженням, виокремлюються ознаки, що відрізняють справи окремого провадження від справ позовного [1, с. 24; 2, с. 301; 3, с. 396; 4, с. 34]. З урахуванням того, що перелік справ, що підлягають розгляду в порядку окремого провадження не є вичерпним представляється доцільним розглянути питання щодо критерію розмежування справ позовного та окремого провадження. Питанням розмеж-

ування справ позовного та окремого провадження досліджував в своїх роботах Є. В. Васьковський [5, с. 467].

Тому представляється доцільним розглянути критерій розмежування справ позовного та окремого провадження.

Як зазначав в Є. В. Васьковський: « Деятельность гражданских судов не ограничивается разбором исковых дел. На них возложены ещё и другие задачи, в том числе содействие гражданам в области частнопровового оборота: участие при совершении юридических сделок и регистрация их, охрана прав лиц, ограниченных в дееспособности или неизвестно отсутствующих, определение, официальное удостоверение существования или прекращения юридических отношений и т. д. Охранительные дела столь разнообразны и разнородны, что охватить их одним определением решительно невозможно. Приходится только указать, что производству в охранительном порядке подлежат специально перечисленные в законе категории дел. Все попытки установить теоретически точную границу между исковыми и охранительными делами и отыскать признак, которым они отличаются друг от друга, оказались безуспешными» [4, с. 467].

Згідно деяким джерелам римського права охоронне судочинство має назву «добровільної юрисдикції» (*jurisdictio voluntaria*), та на відміну від «спірної юрисдикції», тобто позовного провадження. Зумовлюється така термінологія тим, що в Древньому Римі охоронні справи (усиновлення, емансипація синів), провадилась в формі позовного процесу с тією різницею, що справа відкривалась за взаємною згодою сторін та відповідач не оспорував позов. Таким чином в такій «добровільності та безспірності» вбачалась ознака окремого провадження, та їх думка панувала в літературі до початку ХІХ ст., коли стали з'являтися інші теорії. Найбільш розповсюджена із них — окреме провадження має своєю метою запобігання правопорушень, а позовне провадження — ліквідацію правопорушень та відновлення вже порушених прав, так що перше є превентивним заходом, а друге репресивною юрисдикцією. За другою теорією, окреме провадження направлено на зміну та створення правовідносин, а позовне — на підтримку та охорону вже існуючих. Також, деякі вчені вважають, що окреме провадження характеризується відсутністю протилежної сторони, та, тому завжди є односторонніми, тоді як в кожному позовному процесі є дві сторони з протилежними інтересами. Але жодна із наведених теорій, як вбачається, не дає критерію, що може бути застосований до всіх категорій справ окремого провадження, тому деякі процесуалісти дотримуються думки, що такого критерію не має, а деякі взагалі не вбачають необ-

хідності до виокремлення такого критерію, та, вважають що віднесення справ до позовного та окремого провадження залежить тільки від законодавця, та повинно обумовлюватися тільки міркуваннями доцільності застосування. Таке положення призводить до включення спірних категорій справ до окремого провадження (наприклад, справи про надання особі повної цивільної дієздатності, де вбачається спір про право), що ускладнює роботу суду.

Що ж можна встановити критерієм для розмежування справ окремого та позовного провадження?

Слід зазначити, що критерієм розподілу розгляду справ в тому чи іншому виді провадження може бути тільки сукупність певних юридичних ознак, яким повинна відповідати справа за розглядом якої звертається особа.

Такими ознаками є:

— по-перше, у зв'язку з тим, що справи позовного провадження направлені на захист вже порушеного права, а, справи окремого, на охорону інтересу, першою ознакою справ окремого провадження є мета вимоги особи — відновити право чи охоронити інтерес. Як слушно зазначає С. Я. Фурса: «...поняття суб'єктивного права і охоронюваного законом інтересу не тотожні. Поняття «право» має строго визначений зміст, зокрема в нормах матеріального права. Поняття «інтерес» особи має досить широке, філософське, політичне та інші напрямки тлумачення» [1, с. 17].

Визначивши мету з якою звертається особа можна встановити її намір, та зрозуміти засоби якого виду провадження більш підійдуть для розгляду такої вимоги — засоби позовного чи окремого провадження;

— по-друге, відсутність спору про право цивільне. Основною ознакою окремого провадження є відсутність спору про право. Згідно до ч. 6 ст. 235 ЦПК, якщо під час розгляду справи у порядку окремого провадження виникає спір про право, який вирішується в порядку позовного провадження, суд залишає заяву без розгляду. В літературі не має єдиної точки зору стосовно можливості виникнення спору в справах окремого провадження. З точки зору А. А. Мельникова, в порядку окремого провадження розглядаються безспірні цивільні справи, тобто справи в яких відсутній спір про право між сторонами, які мають протилежні інтереси. Деякі вчені дотримуються думки, що справам окремого провадження може бути притаманний спір про факт;

— по-третє, відсутність протилежної сторони в справі;

— в-четвертих, від встановлення факту в справах окремого провадження повинне залежати реалізація або інших прав взагалі. Так, на-

приклад, встановлення факту родинних відносин є підставою для прийняття спадщини; встановлення усиновлення для усиновлення, тощо.

Сукупність таких ознак в справі є підставою для віднесення її до розгляду в порядку окремого провадження.

Л і т е р а т у р а

1. Фурса С. Я. Окреме провадження у цивільному процесі України : навч. посіб. / С. Я. Фурса. — К., 1999.
2. Гражданский процесс Украины / под ред. Ю. С. Червоного. — К. : Истина, 2006.
3. Цивільний процес України / за заг. ред. Р. М. Мінченко. — Херсон : Олді-Плюс, 2014.
4. Окреме провадження в цивільному процесі України / С. В. Ківалов, Р. М. Мінченко, С. О. Погрібний, С. А. Чванкін, І. В. Андронов. — К. : КНТ, 2011.
5. Васильковский Е. В. Учебник гражданского процесса / Е. В. Васильковский. — М., 1917.

Сеник С. В.

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ УХВАЛЕННЯ, ОФОРМЛЕННЯ ТА ПРОГОЛОШЕННЯ СУДОВИХ АКТІВ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Процедура ухвалення судових актів залежить від складу суду, який розглядає цивільну справу, та від процесуальних питань, які повинен вирішити суд.

Відповідно до положень ст. 18 ЦПК України склад суду в цивільному процесі залежить від судової інстанції та категорії справи, що розглядається судом. У ч. 1 ст. 18 ЦПК України передбачено, що цивільні справи у судах першої інстанції розглядаються одноособово суддею, який є головою і діє від імені суду. У даному контексті слід звернути увагу на те, що склад суду у першій інстанції залежить від виду провадження. Справи позовного та наказного проваджень завжди розглядаються одноособово суддею. Натомість такі категорії справ окремого провадження як обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи; визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою; усиновлення; надання особі психіатричної допомоги в при-